

Διερεύνηση της Αυτοαντίληψης-Αυτοεκτίμησης μαθητών ΣΤ΄ Δημοτικού και της σχέσης της με τη σχολική επίδοση

Αχιλλέας Γιαννέλος, 94^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών

Περίληψη

Στην παρούσα έρευνα και με δείγμα 242 μαθητών Στ΄ Δημοτικού, διερευνήθηκε με σταθμισμένο μέσο συλλογής δεδομένων η Αυτοαντίληψη-Αυτοεκτίμηση των μαθητών καθώς και η σχέση της με τη Σχολική Επίδοση. Ακόμα, διερευνήθηκαν οι διαφορές ως προς το Φύλο και οι συνάφειες των επιμέρους τομέων Αυτοαντίληψης με την Αυτοεκτίμηση. Διαπιστώθηκε υψηλή Αυτοεκτίμηση των μαθητών καθώς και συνάφεια μεταξύ Αυτοαντίληψης και Αυτοεκτίμησης. Επίσης, συνάφεια μεταξύ Αυτοαντίληψης-Αυτοεκτίμησης και Σχολικής Επίδοσης. Βρέθηκαν διαφορές Αυτοαντίληψης-Αυτοεκτίμησης ως προς το Φύλο, ενώ η Αυτοαντίληψη Σχολικής Ικανότητας καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την Αυτοεκτίμηση.

1. Εννοιολογική οριοθέτηση

α) *Εαυτός*: Αν και υπάρχει και η άποψη του ακατόρθωτου να δώσουμε ορισμό στην έννοια του εαυτού, κάτι που δείχνει την πολυπλοκότητα και το πολυδιάστατο της έννοιας, μπορούμε με μια υπεραπλουστευμένη διατύπωση να πούμε ότι ο εαυτός μας είναι «όλα όσα πραγματικά είμαστε, μαζί με όσα νομίζουμε ότι είμαστε, με όσα νιώθουμε ότι νομίζουν οι άλλοι ότι είμαστε και με όσα θα θέλαμε να είμαστε» (Δημητρόπουλος, 1998). Οι κυριότερες προσεγγίσεις της έννοιας είναι οι ακόλουθες:

Ο κ. Αχιλλέας Γιαννέλος είναι Δάσκαλος, Κοινωνιολόγος, MSc Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού.

1. Η προσέγγιση του James, σύμφωνα με την οποία ο εαυτός έχει τις παρακάτω τέσσερις πτυχές (υλικός-κοινωνικός-πνευματικός-καθαρό εγώ), με ανοδική ιεραρχία.
2. Η θεωρία συμβολικής αλληλεπίδρασης, σύμφωνα με την οποία ο εαυτός καθορίζεται κοινωνικά μέσα από τις εντυπώσεις που νομίζουμε ότι έχουν οι άλλοι για μας. Έτσι, κατά τους Coolley και Mead το ποιον εαυτό θα δείξουμε κάθε φορά, εξαρτάται από την κοινωνική περίσταση.
3. Η φαινομενολογική θεωρία του Rogers, κατά την οποία ο εαυτός δεν είναι παθητικός δέκτης κοινωνικών επιδράσεων, αλλά gestalt, οργανωμένη μορφή αντιλήψεων που γίνονται αντιληπτές από τη συνείδηση.
4. Σύμφωνα με τις «γνωστικές θεωρίες», τέλος, ο εαυτός αποτελείται από συναισθηματογνωστικές δομές (αυτοσχήματα), που προέρχονται από την επεξεργασία των πληροφοριών που απορρέουν από τα καθημερινά βιώματα.

β) *Αυτοαντίληψη*: Ορίζοντας την Αυτοαντίληψη σε σχέση με την Αυτογνωσία, μπορούμε να πούμε πως είναι η γνωστική πλευρά της, ενώ η Αυτοεκτίμηση η συναισθηματική πλευρά της. Δηλαδή, η Αυτοαντίληψη έχει σχέση με τα γνωστικά σχήματα που διαμορφώνει το άτομο για τον εαυτό του. Αντιπροσωπεύει το «εμένα» (me) του εαυτού, τον εαυτό ως «αντικείμενο» της εμπειρίας. Η Αυτοαντίληψη είναι συναφής με την Αυτοεικόνα. Τα στοιχεία που περιέχονται στην *Αυτοαντίληψη* είναι:

1. η κοινωνική ταυτότητα (φύλο, ηλικία εθνικότητα κτλ.),
2. οι προδιαθέσεις (στάσεις, ικανότητες, αξίες, προτιμήσεις) και
3. τα σωματικά χαρακτηριστικά (η βαρύτητα των οποίων στη διαμόρφωση της γενικής Αυτοαντίληψης έχει να κάνει με το εξελικτικό στάδιο στο οποίο βρίσκεται το άτομο, διότι από αυτό εξαρτάται ο τρόπος με τον οποίο βιώνει την εικόνα του σώματός του).

Η διαμόρφωση της Αυτοαντίληψης υπόκειται σε συνεχείς επιδράσεις και αναπτύσσεται δυναμικά στην πορεία του ατόμου. Στη σχολική ηλικία, στην οποία εστιάζεται αυτή η εργασία, είναι σαφής η αναφορά του ατόμου σε ψυχολογικά (εσωτερικά, πιο αφηρημένα) χαρακτηριστικά, όταν περιγράφει τον εαυτό του σε σχέση με την προσχολική ηλικία. Η Αυτοαντίληψη επηρεάζεται από αυτό που στη θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης αποκαλείται «σημαντικοί άλλοι». Πηγές απ' όπου το άτομο πληροφορείται για την αξία του, είναι οι οικογενειακές διαπροσωπικές σχέσεις, το σχολείο, το πολιτισμικό πλαίσιο από το οποίο προέρχεται, το φύλο και ο διαφορετικός τρόπος κοινωνικοποίησης (Νόβα-Καλτσούνη, 1998), η προσωπική του ιστορία και ο ενεργητικός ρόλος του ίδιου του ατόμου.

Στην ηλικία που ερευνάμε οι επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης που το άτομο είναι σε θέση να διακρίνει είναι:

- i) Σχολική ικανότητα,
- ii) Σχέσεις με συνομηλίκους,
- iii) Σχέσεις με γονείς,
- iv) Αθλητική ικανότητα,
- v) Φυσική Εμφάνιση,
- vi) Διαγωγή- Συμπεριφορά.

γ) *Αυτοεκτίμηση*: Η Αυτοεκτίμηση αντιπροσωπεύει τη συναισθηματική πλευρά του εαυτού. Είναι η σφαιρική άποψη που έχει κάποιος για την αξία του ως ατόμου. Με άλλα λόγια είναι το πώς το άτομο αξιολογεί την Αυτοαντίληψή του (Μακρή-Μπότσαρη, 2001α). Η Αυτοεκτίμηση, σύμφωνα με τον James, ορίζεται ως το πηλίκο των επιτυχιών προς τις επιδιώξεις του ατόμου. Στη θεωρία του Rogers η Αυτοεκτίμηση σχετίζεται με τον «ιδανικό εαυτό», καθώς και ο βαθμός Αυτοεκτίμησης του ατόμου σχετίζεται με την ασυμφωνία ανάμεσα σε *πραγματικό και ιδανικό* εαυτό. Η Αυτοεκτίμηση αναπτύσσεται νωρίς στη ζωή του παιδιού και συνεχίζεται σε όλη τη διάρκειά της (Λεονταρή, 1998). Στη διαμόρφωση της Αυτοεκτίμησης σημαντικό ρόλο παίζει το οικογενειακό περιβάλλον (σχέσεις, πρότυπα, κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, προσδοκίες), το σχολείο και η σχολική κοινότητα (καθορίζει τα κριτήρια σύγκρισης με βάση τα οποία το παιδί θα προσδιορίσει την Αυτοεκτίμησή του) καθώς και η ευρύτερη ομάδα των συνομηλίκων, η οποία καθορίζει την αξιολόγηση των επιμέρους τομέων Αυτοαντίληψης που αναφέρθηκαν. Στην εργασία αυτή, ο εαυτός διερευνάται με βάση το πολυπαραγοντικό μοντέλο της Harter, σύμφωνα με το οποίο η βαρύτητα του κάθε επιμέρους τομέα της Αυτοαντίληψης πάνω στην Αυτοεκτίμηση εξαρτάται από τη σπουδαιότητα που το ίδιο το άτομο αποδίδει στους διάφορους τομείς της ζωής του. Αυτό το μοντέλο διερεύνησης αντιπροσωπεύει και το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε.

2. Ρόλος Αυτοαντίληψης-Αυτοεκτίμησης στη σχολική πραγματικότητα

Ο εαυτός ως κίνητρο μάθησης¹: Ο εαυτός σχετίζεται με τα κίνητρα μάθησης, μέσω της θεωρίας κινήτρου επίτευξης, το οποίο προσεγγιζόμενο ως μαθημένη ορμή, οδηγεί στην επίτευξη, επιδιώκοντας την επιτυχία (αναλαμβάνοντας δράση) ή αποφεύγοντας την αποτυχία (αποφεύγοντας τη δραστηριοποίηση εκεί όπου εκτι-

1. Ολοκληρωμένη αναφορά στη θεωρία κινήτρων αλλά κυρίως για τη λειτουργία τους στην ενεργοποίηση του μαθητή βλ. Α. Κωσταρίδου-Ευκλείδη, (1999). *Ψυχολογία κινήτρων*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

μάται ότι θα υπάρξει αποτυχία). Το πώς ο μαθητής αντιλαμβάνεται τον εαυτό του και κατά πόσο τον θεωρεί άξιο να επιτύχει ένα στόχο, είναι τα δύο βασικά στοιχεία στα οποία στηρίζεται η θεωρία της αξιοσύνης. Κεντρική θέση στη θεωρία αυτή έχει: α) η προσδοκία ικανότητας, όπου ο μαθητής κάνει κρίσεις και εκτιμήσεις για την απόδοσή του και β) η προσδοκία αποτελέσματος όπου υπολογίζει τις συνέπειες των ενεργειών του.

Έτσι, διαμορφώνει δύο μορφές προσδοκίας: χαμηλή (καταβολή προσπάθειας) ή υψηλή (μη καταβολή προσπάθειας). Είναι προφανές πως η αξιοσύνη του μαθητή (η θεωρία της οποίας βασίζεται στην Αυτοαποτελεσματικότητα του Bandura), διαμορφώνει τη μαθησιακή συμπεριφορά του μαθητή και συνδέεται με την καταβολή προσπάθειας από την πλευρά του.

3. Σύντομη ανασκόπηση βιβλιογραφίας

Από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας που κάνει ο Φλουρής (1983) και η Μακρή-Μπότσαρη (2001α) σχετικά με τη συσχέτιση της Αυτοαντίληψης με τη σχολική επίδοση, προκύπτει ότι: α) *Δεν υπάρχει συσχέτιση* ανάμεσα σε αυτά τα δύο (Mintz, 1977· Maruyama, 1981· Marsh, 1983· Byrne, 1986· Pottebaum, 1986), β) *Υπάρχει συσχέτιση* (Piers, 1964· Coleman 1966· Coopersmith, 1967· Smith, 1969· Brookover, 1967· Carlin, 1969· Trowbridge, 1972· Simon, 1975· Φλουρής & Μαντζάνα, 1978· Φλουρής, 1983· Δραγώνα, 1983· Μακρή, 1999).

4. Σκοπός της έρευνας

- α) Η διερεύνηση και καταγραφή της Αυτοαντίληψης και Αυτοεκτίμησης των μαθητών του Δημοτικού σχολείου,
- β) Η εκτίμηση της σχέσης αυτών των δύο με τη σχολική επίδοση σύμφωνα με τα μοντέλα: *αυτοενίσχυσης και ανάπτυξης δεξιοτήτων* (Μακρή-Μπότσαρη, 2001α) και τη *θεωρία της αξιοσύνης* (Κολιάδης, 1997).

Επιμέρους στόχοι της έρευνας

- α) Διερεύνηση συνάφειας επιμέρους διαστάσεων της Αυτοαντίληψης με τη συνολική Αυτοαντίληψη,
- β) Διερεύνηση συνάφειας επιμέρους διαστάσεων Αυτοαντίληψης με Αυτοεκτίμηση,
- γ) Διερεύνηση του αν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των δύο φύλων ως προς τις διαστάσεις της αυτοαντίληψης,
- δ) Διερεύνηση συνάφειας μεταξύ Αυτοαντίληψης, Σχολικής Ικανότητας και Σχολικής Επίδοσης («Αντικειμενικής Σχολικής Ικανότητας»).

5. Μέθοδος

- α) *Δείγμα*. Υποκείμενα της έρευνας ήταν 244 μαθητές ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού Σχολείου από 13 τμήματα 8 σχολείων της εκπαιδευτικής περιφέρειας Αθήνας. Η έρευνα διεξήχθη το β΄ τρίμηνο του σχολικού έτους 2002-2003 και εγκρίθηκε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Από τους 244 μαθητές, οι 118 (48,4%) ήταν αγόρια και οι 126 (51,6%) κορίτσια.
- β) *Μέσο συλλογής δεδομένων*. Για τη Σχολική Επίδοση των μαθητών χρησιμοποιήθηκε η βαθμολογία των εκπαιδευτικών του σχολείου. Για τη μέτρηση της Αυτοαντίληψης και Αυτοεκτίμησης των μαθητών χρησιμοποιήθηκε «το ερωτηματολόγιο για την αξιολόγηση της Αυτοαντίληψης και Αυτοεκτίμησης Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄ Δημοτικού Σχολείου: Πώς Αντιλαμβάνομαι Τον Εαυτό Μου Π., π.α.τ.ε.μ. Π», που είναι η ελληνική έκδοση του ερωτηματολογίου Self Perfection Profile For Children (Harter), που έχει μεταφερθεί στα ελληνικά και σταθμιστεί από την Εύη Μακρή-Μπότσαρη. Το ερωτηματολόγιο αξιολογεί πέντε τομείς Αυτοαντίληψης (Σχολικής Ικανότητας, Σχέσεις με Συνομηλίκους, Αθλητικής Ικανότητας, Φυσικής Εμφάνισης, Διαγωγής-Συμπεριφοράς) και την Αυτοεκτίμηση. Το ερωτηματολόγιο έχει υψηλούς δείκτες αξιοπιστίας και εγκυρότητας και έχει υποβληθεί σε παραγοντική ανάλυση (Μακρή-Μπότσαρη, 2001β).
- γ) *Στατιστική επεξεργασία*. Χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα για τις κοινωνικές επιστήμες S.P.S.S. 10, με το οποίο: Βρέθηκαν οι μέσοι όροι της σχολικής επίδοσης των μαθητών. Έγινε Τ τεστ, αν το φύλο έχει διαφορά ως προς τη σχολική επίδοση. Βρέθηκαν οι κατανομές «καλών», «μεσαίων» και «αδύνατων» μαθητών. Βρέθηκαν οι μέσοι όροι κάθε επιμέρους τομέα αυτοαντίληψης και έγινε ανάλυση διακύμανσης για τη σχέση φύλου-επίδοσης (ανεξάρτητη μεταβλητή) με τους επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης (εξαρτημένη). Βρέθηκαν οι συνάφειες μεταξύ Αυτοαντίληψης (επιμέρους τομέων), Αυτοεκτίμησης και σχολικής επίδοσης. Έγινε πολλαπλή παλινδρόμηση για την περαιτέρω εξέταση των συναφειών Αυτοεκτίμησης με τους επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης.

6. Ευρήματα

Δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων (αγόρια-κορίτσια), σχετικά με την επίδοση στη Γλώσσα $t(242) = -0,92, p > 0,05$, ούτε σχετικά με την επίδοση στα Μαθηματικά $t(242) = 0,46, p > 0,05$, ούτε σχετικά με τη μέση σχολική επίδοση $t(242) = 0,69, p > 0,05$. Επομένως, τα αγόρια και τα κορί-

τα δε φαίνεται να διαφέρουν ως προς τις μεταβλητές της σχολικής επίδοσης.

Από την ανάλυση διακύμανσης διπλής κατεύθυνσης κατά το διαπραγματικό σχέδιο Φύλο (αγόρια, κορίτσια) X Ομάδα Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης (καλοί, μεσαίοι, αδύνατοι) εξετάστηκε η στατιστική σημαντικότητα των διαφορών στους μέσους όρους των βαθμών των πέντε επιμέρους τομέων της Αυτοαντίληψης και της συνολικής Αυτοαντίληψης. Τα ευρήματα για κάθε επιμέρους τομέα αυτοαντίληψης είναι:

1. *Για την Αυτοαντίληψη Σχολικής Ικανότητας* βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους των τριών ομάδων σχολικής επίδοσης [$F(2, 238)=60,67, p<0,001$]. Δε βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς το Φύλο αλλά ούτε και αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταβλητών Φύλο X Ομάδα αντικειμενικής σχολικής επίδοσης. Οι συγκρίσεις (εκ των υστέρων, post-hoc, Tabachnick & Fidell, 1989) έδειξαν ότι η ομάδα των καλών μαθητών έχει καλύτερη αυτοαντίληψη σχολικής ικανότητας από την ομάδα των μεσαίων και των αδύνατων μαθητών ($p<0,001$).
2. *Για την Αυτοαντίληψη των σχέσεων με τους συνομηλίκους*, βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους των 3 ομάδων «Αντικειμενικής σχολικής επίδοσης» [$F(2,238)=7,82 p<0,01$]. Δε βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς το Φύλο αλλά ούτε και αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταβλητών Φύλο X Ομάδα Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης. Οι συγκρίσεις έδειξαν ότι η ομάδα των καλών μαθητών έχει καλύτερη αυτοαντίληψη σχέσεων με συνομηλίκους από την ομάδα των μεσαίων και των αδύνατων μαθητών.
3. *Για την Αυτοαντίληψη της Αθλητικής Ικανότητας*, βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους αγοριών και κοριτσιών, με τα αγόρια να σημειώνουν υψηλότερους βαθμούς [$F(1, 238)=5,71, p<0,05$]. Δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των 3 ομάδων Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης αλλά ούτε και αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταβλητών Φύλο X Ομάδα Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης.
4. *Για την Αυτοαντίληψη της Φυσικής Εμφάνισης* βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους αγοριών και κοριτσιών, με τα αγόρια να σημειώνουν υψηλότερους βαθμούς [$F(1, 238)=5,49, p<0,05$]. Επίσης, βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους των 3 ομάδων Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης [$F(2, 238)=6,05, p=0,05$]. Οι συγκρίσεις έδειξαν ότι η ομάδα των καλών μαθητών έχει καλύτερη αυτοαντίληψη φυσικής εμφάνισης από την ομάδα των μεσαίων μαθητών και των αδύνατων μαθητών ($p<0,001$). Δεν βρέθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταβλητών Φύλο X Ομάδα Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης.

Πίνακας 1 Μέσοι όροι των βαθμών αυτοαντίληψης και αυτοεκτίμησης ως προς το φύλο και τη «Σχολική Επίδοση»

Μεταβλητή	Αντικειμενική Σχολική Επίδοση											
	Αδύνατοι			Μεσαίοι			Καλοί			Σύνολο δείγματος		
	A	K	Σ	A	K	Σ	A	K	Σ	A	K	Σ
1. Σχολική Ικανότητα	2,16	2,12	2,14	2,82	2,73	2,77	3,62	3,47	3,54	2,90	2,83	2,86
2. Σχέσεις με συνομηλίκους	2,89	2,76	2,82	3,05	2,82	2,93	3,26	3,22	3,24	3,08	2,91	2,99
3. Αθλητική ικανότητα	3,03	2,70	2,85	2,98	2,84	2,91	3,09	2,83	2,95	3,02	2,80	2,91
4. Φυσική εμφάνιση	2,81	2,62	2,70	2,87	2,57	2,72	3,17	2,97	3,06	2,94	2,69	2,81
5. Διαγωγή - συμπεριφορά	2,79	2,97	2,88	2,82	3,12	2,97	3,38	3,44	3,41	2,96	3,18	3,07
6. Αυτοεκτίμηση	2,88	2,92	2,90	3,09	2,98	3,03	3,53	3,37	3,44	3,16	3,08	3,12
7. Γενική αυτοαντίληψη*	0,26	0,40	0,34	0,03	0,16	0,10				0,06	-	0,00

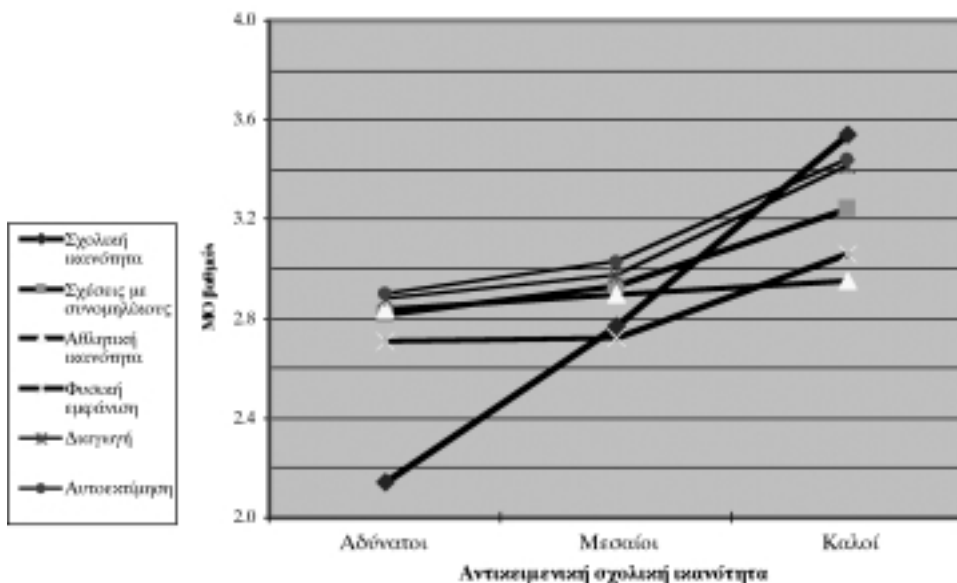
*Υπολογίστηκε σε μέσες Z- τιμές.

5. Για την Αυτοαντίληψη της Διαγωγής-Συμπεριφοράς βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους αγοριών και κοριτσιών, με τα κορίτσια να σημειώνουν υψηλότερους βαθμούς [F (1, 238)=4,24, p<0,05]. Επίσης, βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους των 3 ομάδων Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης [F (2, 238)=14,05, p=0,001]. Οι συγκρίσεις έδειξαν ότι η ομάδα των καλών μαθητών έχει καλύτερη αυτοαντίληψη Διαγωγής-Συμπεριφοράς από την ομάδα των μεσαίων και των αδύνατων μαθητών (p< 0,001). Δεν βρέθηκε αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταβλητών Φύλο X Ομάδα Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης.
6. Για την Αυτοεκτίμηση βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους των 3 ομάδων Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης, ήταν [F (2, 238)=12,24, p<0,001]. Δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς το φύλο αλλά ούτε και αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταβλητών Φύλο X Ομάδα Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης. Οι συγκρίσεις έδειξαν ότι η ομάδα των καλών μαθητών έχει καλύτερη Αυτοεκτίμηση από την ομάδα των μεσαίων και των αδύνατων μαθητών (p< 0,001).
7. Για τη γενική Αυτοαντίληψη βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στους μέσους όρους των 3 ομάδων Αντικειμενικής Σχολικής Επίδοσης [F (2, 238)=22,23, p<0,001].

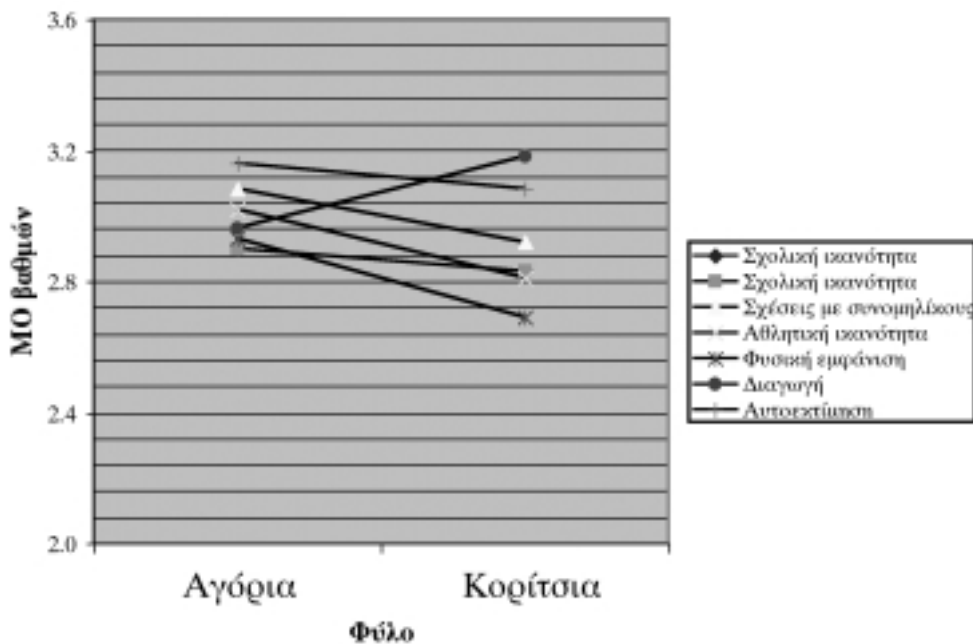
Από τη γραφική παράσταση (Σχήμα 1) των μέσων όρων των 5 επιμέρους τομέων της Αυτοαντίληψης και της Αυτοεκτίμησης ως προς την «Αντικειμενική Σχολική Επίδοση», είναι εμφανές ότι οι καλοί μαθητές έχουν υψηλότερη Αυτοαντίληψη και Αυτοεκτίμηση από τις άλλες δυο κατηγορίες. Στο Σχήμα 2 παρουσιάζεται η γραφική παράσταση των μέσων όρων των πέντε επιμέρους τομέων της Αυτοαντίληψης και της Αυτοεκτίμησης ως προς το Φύλο. Είναι εμφανές ότι τα αγόρια έχουν υψηλότερη Αυτοαντίληψη από τα κορίτσια στους τέσσερις επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης (σχέσεων με συνομηλίκους, αθλητική ικανότητα, φυσική εμφάνιση, σχολική ικανότητα) και Αυτοεκτίμηση. Τα κορίτσια έχουν υψηλότερη Αυτοεκτίμηση στον επιμέρους τομέα Αυτοαντίληψης της Διαγωγής-συμπεριφοράς.

Πολλαπλή παλινδρόμηση

Προκειμένου να εξεταστεί περαιτέρω η συνάφεια Αυτοεκτίμησης με τους επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης και τη Σχολική Επίδοση, πραγματοποιήθηκε μια ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης κατά βήματα. Στις αναλύσεις αυτές ο βαθμός Αυτοεκτίμησης ήταν εξαρτημένη μεταβλητή, ενώ ως πιθανές μεταβλητές πρόβλεψης (ανεξάρτητες μεταβλητές) χρησιμοποιήθηκαν οι βαθμοί Αυτοαντίληψης των μαθητών στους επιμέρους τομείς του αντίστοιχου ερωτηματολογίου και οι σχολικοί βαθμοί στα Μαθηματικά και τη Γλώσσα.

Σχήμα 1 Μέσοι όροι για τους πέντε επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης και για την Αυτοεκτίμηση ως προς τη Σχολική Επίδοση

Σχήμα 2 Μέσοι όροι για τους πέντε επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης και Αυτοεκτίμησης ως προς το φύλο

Πίνακας 2 Δείκτες συνάφειας μεταξύ της Σχολικής Επίδοσης και των επιμέρους τομέων Αυτοαντίληψης καθώς και της Αυτοεκτίμησης των 244 μαθητών

Μεταβλητή	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Γλώσσα	-									
2. Μαθηματικά	0,814**	-								
3. Μέση σχολική επίδοση	0,874**	0,879**	-							
4. Επίδοση στα βασικά	0,952**	0,951**	0,918**	-						
5. Σχολική ικανότητα	0,629**	0,592**	0,597**	0,640**	-					
6. Σχέσεις με συνομήλικους	0,242**	0,240**	0,234**	0,255**	0,417**	-				
7. Αθλητική ικανότητα	0,065	0,085	0,054	0,076	0,320**	0,352**	-			
8. Φυσική εμφάνιση	0,190**	0,198**	0,150*	0,203**	0,403**	0,377**	0,489**	-		
9. Διαγωγή - συμπεριφορά	0,295**	0,285**	0,271**	0,306**	0,483**	0,238**	0,223**	0,247**	-	
10. Αυτο-εκτίμηση	0,265**	0,298**	0,296**	0,296**	0,564**	0,421**	0,312**	0,465**	0,533**	-
11. Γενική αυτοαντίληψη	0,396**	0,397**	0,367**	0,416**	0,750**	0,680**	0,678**	0,729**	0,623**	0,654**

*p<0,05 (2-tailed), **p<0,01 (2-tailed)

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται για τις στατιστικά σημαντικές μεταβλητές:

Η σειρά εισόδου τους στην εξίσωση παλινδρόμησης

Οι μεταβολές τετραγώνου(ΔR^2) του δείκτη πολλαπλής συνάφειας(R)

Οι F- τιμές και η στατιστική σημαντικότητα των μεταβολών αυτών

Οι σταθμισμένες μεταβλητές παλινδρόμησης (Beta), οι τιμές t και η

Στατιστική σημαντικότητα της τιμής t.

Πίνακας 3 Πολλαπλή παλινδρόμηση των βαθμών Αυτοεκτίμησης πάνω στους βαθμούς Αυτοαντίληψης και Σχολικής Επίδοσης

Μεταβλητή	Σειρά εισόδου	Μεταβολές			Συντελεστές		
		ΔR^2	F	p	$Beta$	t	p
Σχολική ικανότητα	1	0,319	113,157	0,000	0,256	4,374	0,000
Διαγωγή - συμπεριφορά	2	0,088	35,887	0,000	0,317	5,948	0,000
Φυσική εμφάνιση	3	0,058	26,058	0,000	0,226	4,294	0,000
Σχέσεις με τους συνομηλίκους	4	0,018	8,481	0,004	0,154	2,912	0,004
Αθλητική ικανότητα							
Γλώσσα							
Μαθηματικά							

$R^2 = 0,483$

Από την επισκόπηση του πίνακα 3 παρατηρούμε ότι από τους πέντε επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης, αυτοί που συμβάλλουν περισσότερο στην πρόβλεψη των βαθμών Αυτοεκτίμησης είναι η Αυτοαντίληψη Σχολικής Ικανότητας και η Αυτοαντίληψη Διαγωγής-Συμπεριφοράς. Οι συνάφειες της Αυτοεκτίμησης με την Αυτοαντίληψη Φυσικής Εμφάνισης και την Αυτοαντίληψη των σχέσεων με τους συνομηλίκους είναι ασθενέστερες. Η Αυτοαντίληψη Αθλητικής Ικανότητας δεν αποτελεί στατιστικά σημαντική μεταβλητή για την πρόβλεψη των βαθμών αυτοεκτίμησης, αφού δεν περιλαμβάνεται στην εξίσωση παλινδρόμησης. Επίσης οι μεταβλητές της σχολικής επίδοσης στη Γλώσσα και τα Μαθηματικά δεν αποτελούν στατιστικά σημαντικές μεταβλητές για την πρόβλεψη των βαθμών αυτοεκτίμησης, αφού δεν περιλαμβάνονται στην εξίσωση παλινδρόμησης.

Η τιμή του τετραγώνου του δείκτη πολλαπλής συνάφειας (R^2) δείχνει ότι οι στατιστικά σημαντικές μεταβλητές (Αυτοαντίληψη σχολικής ικανότητας, Αυτοαντίληψη διαγωγής-συμπεριφοράς, Αυτοαντίληψη φυσικής εμφάνισης και Αυτοαντίληψη σχέσεων με συνομηλίκους) ερμηνεύουν όλες μαζί το 48% της διασποράς των βαθμών αυτοεκτίμησης. Δηλαδή το 48% των βαθμών Αυτοεκτίμησης των μαθητών της ΣΤ΄ τάξης (του συγκεκριμένου δείγματος της έρευνάς μας) μπορεί να αποδοθεί στο διαφορετικό επίπεδο των τεσσάρων αυτών επιμέρους τομέων αυτοαντίληψης.

6. Συζήτηση

Ως προς τη συνάφεια της Αυτοαντίληψης με τους επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης, τα ευρήματα δείχνουν ότι η «*Αυτοαντίληψη*» έχει ισχυρότερη συνάφεια με την «*Αυτοαντίληψη Σχολικής Ικανότητας*» ($r = 0,750$). Αυτό ερμηνεύεται από τη σπουδαιότητα που αποδίδεται από την ελληνική οικογένεια και κοινωνία στη Σχολική Ικανότητα. Ο μαθητής κοινωνικοποιείται με αυτή την «αξία» και αυτή είναι που διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό την Αυτοαντίληψή του. Δεύτερος επιμέρους τομέας Αυτοαντίληψης που έχει συνάφεια με τη γενική Αυτοαντίληψη είναι αυτός της «*Αυτοαντίληψης Φυσικής Εμφάνισης*» ($r = 0,729$). Εδώ ίσως φαίνεται ο ρόλος και η επίδραση που έχουν όχι μόνο στους μεγάλους αλλά και στις μικρότερες ηλικίες οι συνεχείς εκπομπές «λάιφ στάιλ» των Μ.Μ.Ε., και ο τονισμός του ρόλου της φυσικής εμφάνισης κάποιου που θεωρείται «προσόν» για μια επιτυχημένη πορεία στη ζωή του. Ακόμα, το εύρημα αυτό ερμηνεύεται και με το ενδιαφέρον για τη «φυσική εμφάνιση» που «φυσιολογικά» δείχνουν τα παιδιά της ηλικίας αυτής (αρχή εφηβείας) (Παρασκευόπουλος, 1990 και 1993). Τρίτος επιμέρους τομέας που έχει μεγάλη συνάφεια με την Αυτοαντίληψη είναι οι «*Σχέσεις με συνομηλίκους*» ($r = 0,680$). Αυτό είναι «λογικό», καθώς οι σχέσεις του μαθητή με τους συνομηλίκους, αποτελούν γι' αυτόν επιβεβαίωση και ένδειξη αποδοχής του από την ομάδα. Έτσι ικανοποιείται μια «ανάγκη» του μαθητή (αυτή της αποδοχής), κάτι που συμβάλλει στην υψηλή του Αυτοαντίληψη (Νόβα-Καλτσούνη, 1998).

Ως προς τη σχέση της *Αυτοεκτίμησης* με την *Αυτοαντίληψη*, τα ευρήματα έδειξαν συνάφεια ($r = 0,654$). Το εύρημα αυτό φαίνεται «λογικό» και ερμηνεύεται, αν σκεφτούμε ότι η «*Αυτοεκτίμηση*» έχει ισχυρότερη συνάφεια με τους εξής επιμέρους τομείς αυτοαντίληψης: με την «*Αυτοαντίληψη Σχολικής Ικανότητας*» ($r = 0,564$), με την «*Αυτοαντίληψη Διαγωγής- Συμπεριφοράς*» ($r = 0,483$) και με την «*Αυτοαντίληψη Σχέσεων με Συνομηλίκους*» ($r = 0,417$). Η αποδοχή του μαθητή από τους «σημαντικούς άλλους» (δασκάλους-γονείς-συνομηλίκους), στους οποίους παραπέμπουν αυτοί οι τρεις επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης, *εσωτερικοποιείται ως αποδοχή του εαυτού από το ίδιο το άτομο*. Άρα η υψηλή Αυτοαντίληψη εσωτερικοποιείται ως υψηλή Αυτοεκτίμηση (Λεονταρή, 1998).

Ως προς τη σχέση της «*Αυτοαντίληψης*» με τους επιμέρους τομείς της «*Σχολικής Επίδοσης*», τα ευρήματα έδειξαν ότι η *Αυτοαντίληψη* έχει ισχυρότερη συνάφεια κατά σειρά με την: «*επίδοση στα (δύο βασικά) μαθήματα Μαθηματικών*

και Γλώσσα» ($r = 0,416$), με την «Επίδοση στα Μαθηματικά» ($r = 0,397$), με την «Επίδοση στη Γλώσσα» ($r = 0,396$) και τέλος με τη «μέση Γενική Σχολική Επίδοση» ($r = 0,367$). Έτσι, επιβεβαιώνεται ότι η επίδοση στα δύο («βασικά») αυτά μαθήματα, (Μαθηματικά και Γλώσσα) έχει για το μαθητή ιδιαίτερη «βαρύτητα» στη διαμόρφωση της Αυτοαντίληψής του σε σχέση με τις άλλες σχολικές επιδόσεις. Ο μαθητής, από τα πρώτα χρόνια της «σχολικής ζωής του», μαθαίνει για τα «πρωτεύοντα» και «δευτερεύοντα» μαθήματα και διαπιστώνει από νωρίς τη σημαντικότητα που αποδίδεται σε αυτά τα δύο (Μαθηματικά και Γλώσσα). Τη σημαντικότητα αυτή διαπιστώνουν οι μαθητές, από το σύνολο των ωρών που τα μαθήματα αυτά διδάσκονται στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα, από τη σημαντικότητα που αποδίδουν σε αυτά οι δάσκαλοί τους, αλλά και τη μεγαλύτερη αυστηρότητα στη βαθμολόγησή τους, σε σχέση με τα άλλα μαθήματα.

Ως προς τη συνάφεια ανάμεσα στην Αυτοεκτίμηση και τους επιμέρους τομείς της Σχολικής Επίδοσης, διαπιστώνεται ότι η «Αυτοεκτίμηση» έχει ισχυρότερη συνάφεια με την «Επίδοση στα Μαθηματικά» ($r = 0,298$). Η υψηλή επίδοση στα Μαθηματικά συμβάλλει στην υψηλή Αυτοεκτίμηση, ενδεχομένως λόγω της εικόνας και του «μύθου» με τον οποίο περιβάλλεται αυτό το μάθημα σε ό,τι αφορά τη δυσκολία του, καθώς και λόγω της διαπιστωμένης «αδυναμίας» του Έλληνα μαθητή σε αυτό το μάθημα. Ακόμα, για την ερμηνεία του ευρήματος αυτού, ίσως δεν είναι άσχετη η στάση των δασκάλων που όλο και περισσότερο αναδεικνύουν τη βαρύτητα του μαθήματος αυτού, καθώς το συσχετίζουν με τη «θετική» κατεύθυνση σπουδών που παραπέμπει στις τεχνολογικές εφαρμογές της εποχής μας. (Κάντας, 1998). Επίσης, τελευταία γινόμαστε μάρτυρες των παιδικών δηλώσεων για τις επαγγελματικές τους προτιμήσεις: «θα σπουδάσω κομπιούτερ ή οικονομικά και γι' αυτό χρειάζονται Μαθηματικά». Εδώ, είναι προφανής η επίδραση των γονιών στη σχολική και επαγγελματική καθοδήγηση των μαθητών. Η καθοδήγηση αυτή, σχετίζεται με την «υποστήριξη» από τους γονείς να ακολουθηθεί αυτή η κατεύθυνση. Αυτό σίγουρα επηρεάζει και την επίδοση στο μάθημα αυτό (Φλουρής, 1983).

Ως προς τη σχέση της Σχολικής Επίδοσης με τους επιμέρους τομείς Αυτοαντίληψης, τα ευρήματα έδειξαν ότι η «Σχολική Επίδοση» έχει μεγαλύτερη συνάφεια με τον επιμέρους τομέα της «Αυτοαντίληψης Σχολικής Ικανότητας», κάτι που είναι ευνόητο. Ακόμα επιβεβαιώνεται η συνάφεια αυτού του «αντικειμενικού δείκτη» Σχολικής Ικανότητας (δηλαδή της «Σχολικής Επίδοσης»), με τον «υποκειμενικό δείκτη» Σχολικής Ικανότητας (δηλαδή της «Αυτοαντίληψης Σχολικής Ικανότητας»). Δεύτερος επιμέρους τομέας της Αυτοαντίληψης που

έχει συνάφεια με τη «Σχολική Επίδοση» είναι αυτός της «Αυτοαντίληψης Διαγωγής- Συμπεριφοράς». Εδώ, έχουμε την «εικόνα» που περιγράφει τον «καλό μαθητή» και ως «καλό παιδί». Αυτό το εύρημα (που συνδυάζει τους καλούς βαθμούς με την καλή διαγωγή), ίσως ερμηνεύεται με τις αρχές της ελληνικής οικογένειας, κοινωνίας και παιδείας όπου το «καλό παιδί» οφείλει να έχει καλούς βαθμούς και το αντίστροφο. Η ερμηνεία αυτή μπορεί να ενισχυθεί και από τον τρίτο κατά σειρά συνάφειας επιμέρους τομέα Αυτοαντίληψης που σχετίζεται με τη «Σχολική Επίδοση» και που είναι αυτός των «Σχέσεων με Συνομηλίκους». Έτσι, οι καλοί βαθμοί συνοδεύονται από καλή διαγωγή και καλές σχέσεις. Η συνάφεια της «Σχολικής Επίδοσης» με τις «Σχέσεις με Συνομηλίκους» μπορεί να ερμηνεύεται και με το ότι ο μαθητής με υψηλή επίδοση εξασφαλίζει καλές σχέσεις με τους συμμαθητές του, οι οποίοι τον «σέβονται» ως καλό μαθητή ή ακόμα και αισθάνονται ότι τον έχουν ανάγκη.

Τα ευρήματα σχετικά με το ρόλο του «φύλου» στη «σχολική επίδοση» έδειξαν πως δεν υπάρχει συσχέτιση. Ακόμα, δεν επιβεβαιώθηκε η γνωστή (ακόμα;) αντίληψη που θέλει τα αγόρια να έχουν καλύτερες επιδόσεις στα Μαθηματικά και τα κορίτσια στη Γλώσσα ($p < 0,05$). Αυτό ερμηνεύεται με το ότι η άποψη αυτή ήταν «κοινωνικά κατασκευασμένη» και έστρεφε το κάθε φύλο σε συγκεκριμένη «κατεύθυνση» μαθημάτων, λειτουργώντας ως «αυτοεκπληρούμενη προφητεία».

Τα ευρήματα για τη σχέση του φύλου με την Αυτοαντίληψη έδειξαν ότι τα αγόρια έχουν υψηλότερη «Αυτοαντίληψη Αθλητικής Ικανότητας» σε σχέση με τα κορίτσια, κάτι που ερμηνεύεται με την περισσότερη ενασχόληση των αγοριών με τον αθλητισμό και τα σπορ, καθώς αυτό είναι ένα από τα βασικότερα «ενδιαφέροντά» τους σε σχέση με τα κορίτσια. Ακόμα, τα ευρήματα έδειξαν ότι το φύλο σχετίζεται με την «Αυτοαντίληψη Φυσικής Εμφάνισης», καθώς τα αγόρια έχουν υψηλότερη αυτοαντίληψη στον τομέα αυτόν από τα κορίτσια. Αυτό ερμηνεύεται με το ότι, στην ηλικία αυτή (αρχή εφηβείας), τα κορίτσια παρατηρούν σημαντικές αλλαγές στο σώμα τους σε σχέση με τα αγόρια. Αυτό τα κάνει να νιώθουν «περίεργα» με το σώμα τους σύμφωνα με την Εξελικτική Ψυχολογία (Παρασκευόπουλος). Αντίθετα, τα αγόρια διαπιστώνουν αλλαγές πιο «ευχάριστες», όπως είναι το ύψος και η απόκτηση δύναμης. Επιπλέον, τα κορίτσια στην ηλικία αυτή «υποβάλλουν» συχνότερα τον εαυτό τους σε σύγκριση με τα «γυναικεία πρότυπα» που προβάλλονται από τα Μ.Μ.Ε., τα οποία δίνουν μια αίσθηση «τελειότητας». Το φύλο διαφοροποιείται ακόμα ως προς τη σχέση του με την «Αυτοαντίληψη Διαγωγής- Συμπεριφοράς». Τα κορίτσια

έχουν υψηλότερη Αυτοαντίληψη στον τομέα αυτό. Έτσι, επιβεβαιώνεται η άποψη που θέλει τα αγόρια πιο ζωηρά και «άτακτα», ενώ τα κορίτσια πιο ήσυχια και «μαζεμένα». Εξάλλου στην ηλικία αυτή τα αγόρια ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την επιβεβαίωση της σωματικής τους δύναμης, την αναγνώριση και την «κυριαρχία» στην ομάδα των συνομηλίκων (Ανδρέου & Μαρμαρινός, 1999).

Βιβλιογραφία

- Ανδρέου, Ε., & Μαρμαρινός, Ι. (1999). Παράγοντες που συνδέονται με το βαθμό Αυτοεκτίμησης, Μακιαβελισμού και ενδοπροσωπικού-εξωπροσωπικού ελέγχου των παιδιών σχολικής ηλικίας. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 48- 49, 55-79.
- Δημητρόπουλος, Ε. (1998). *Συμβουλευτική και συμβουλευτική ψυχολογία*. Αθήνα: Μ. Π. Γρηγόρης.
- Κάντας, Α., & Χαντζή, Α. (1998). *Θεωρίες Επαγγελματικής Ανάπτυξης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κολιάδης, Ε. (1997). *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη, Β΄ Κοινωνικογνωστικές θεωρίες, Γ΄ Γνωστικές θεωρίες*. Αθήνα.
- Λεονταρή, Α. (1998). *Αυτοαντίληψη (Β΄ έκδοση)*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μακρή- Μπότσαρη, Ε. (2001α). *Αυτοαντίληψη και Αυτοεκτίμηση, Μοντέλα, ανάπτυξη, λειτουργικός ρόλος και αξιολόγηση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μακρή-Μπότσαρη, Ε. (2001β). *Πώς Αντιλαμβάνομαι τον Εαυτό μου, Ερωτηματολόγιο για την Αξιολόγηση της Αυτοαντίληψης και της Αυτοεκτίμησης μαθητών Δ΄, Ε΄ & Στ΄ Δημοτικού*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μακρή-Μπότσαρη, Ε. (2001γ). Είδη Κοινωνικής Στήριξης και ο ρόλος της άνευ όρων αποδοχής στη διαμόρφωση θετικής Αυτοεκτίμησης. *Ψυχολογία*, 8, 488-505.
- Νόβα-Καλτσούνη, Χ. (1998). *Κοινωνικοποίηση, Η γένεση του κοινωνικού υποκειμένου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παρασκευόπουλος, Ι. *Εξελικτική Ψυχολογία*. Τόμος Γ΄, Σχολική ηλικία. Αθήνα.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1990). *Στατιστική εφαρμοσμένη στις επιστήμες της συμπεριφοράς*. Τόμος Α΄, Περιγραφική στατιστική. Αθήνα.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Στατιστική εφαρμοσμένη στις επιστήμες της συμπεριφοράς*. Τόμος Β΄, Επαγωγική στατιστική. Αθήνα.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1989). *Using multivariate statistics*. N.York:

Harper Collins Publishers.

Φλουρής, Γ. (1983). *Αυτοαντίληψη σχολική επίδοση και επίδραση γονέων*.
Αθήνα: Μ. Π. Γρηγόρης.